

Talu peremeheks saamine ja talu taastamine.

Mina Albert Keesalu, sünd. 16 juulil 1914. a. kirjeldan siin sellest kuidas minust sai taluperemees ja talu taastaja, et asi oleks arusaadav kirjutat algusest peale.

Siin Kurso külas asuv vana põline Mäe talu on olnud minu esivanemate kões 1830- datest aastatest saadik ja minu esised on olnud siin järjest kõik taluperemehed, kus ka mina olen 4.-jas põlvkond taluperemees.

Siin see vana Kurso küla on Haimre mõisa ääremaa, koos oma soode ja ruusa-angu-põllumaadega. Mitu sajandit tagasi tegid mõisnikud oma valduste ääremaadest teorendi talud ja valisid sinna taluperemehe, kes oli erksama vaimuga kui tavaline mõisamonakas, kes hakkas mõisale teorendi maksma. See Mäe talu oli kuuspäeva talu. St. kuuspäeva pidi sealt talust üks inimene

käima nädalas mõisas tööl. Peale selle, oli talul kohustus suvel heina ajal mõisa looduslikul heinamaal mitu tündrimaad käsi viinatiga niita (ei mäleta mitu) ja põllul mitu sarakamaad hästi väetatud ning lamandunud ristihaina käsiviinatiga niita, rukkilõikuse ajal mitu varamaad mõisa rukist lõigata ja sügüel mitu varamaad mõisa ohta niita. (Selleaegne mõõtühik; üks tündrima = kolm varamaad, üks varamaad = 0,18 ha.) Mõisale tuli teha taloiseid, mõisa töid. Kütte puude tegmine mõisa metsast (mitu sülda) ja talvised viinarvõõrid mõisast Riisipere raudteijaama, säält viis mõis viina raudteega linna kauplustesse.

Minu isa näakis, kui ta 1900. sajandi alguses selle Mäe talu Haimre mõisast teorendi-lepingu alusel oma kätte võttis ja Mäe talu peremeheks hakkas, pidi ta päeval mõisa põllul rukist lõikama ja öösel oma põllul

mitu päeva järjest, ei saanud magada, sest selleaegne

runkisort oli selline, et kui teda valmimise faasi lõpus
 rohe ei lõiganud, pudenes rohe põldu. 1920. aastal kui mina
 isa noorem vend oli vabanenud sõjast, tegid minu isaga oma-
 vahelise kokkuleppe 1921.-el aastal Mäe talu pooleks, said
 ka mõisa-maast juurdelõikeid. Kuna Haimu Sulu maantee
 läheb läbi keset Mäe talu, siis Mäe talu hoonetega pool jäi
 minu isale ja ületu pool onule, mille ta ka maakatastri pabe-
 ritega oma nimelise sai ja see pool Mäe talu kandis
 Uuetoa nime. Aga minu onu ei hakanud seda maad harjuma
 ja läks Mihkli kihelk. Koonga v. Salvere külla Mihkli-Aadu
 talusse koduväikes ja see pool Mäe talu Uuetoa nime all
 jäi ikka minu isa kätte kasutada ja harida. Minu
 isa maksis materjalsus vääringus kokkulepitud summa ja
 mina pidin siis selle onu Uuetoa poole ümber oma
 saama. Kui onu koduväikes läks, olin ma 7-me aastane.

Aastad läksid ja isa pidas Mäe-Uuetoa talusid
 kus ka mina lapsest saadik kõiges talu-töodes jõudumööda
 kaasa aitasin. 1933. a. 4.-dal mail suri isa äkilisse

surma. Meil oli palju vesist soomaad, hilis sügisel
 kevvas ta seal kraavi ja vigastas säääl oma jalasäärt, see
 haav läks hukka ja ei paranenud, selle tagajärjel tekkis
 ülerohaline vereümürgitus, mis lõppes surmaga. Mina olin
 lastest kõige vanem ja jäin emale abiks oma väikesid
 õdesid, -vendi kasvatama ja taluperemehe kohuseid
 täitma. Peremehe kohustuste täitmisel ei olnud mul raskusi,

sest olin seda ^{talu} tööde lapsest saadik isa kõrval teinud
 ja taimetähtsuse tundma õppinud. 1935. a. oktoobri algul
 läksin Eesti raitseväkke sündsuga teenima ja minust jäi
 vutand põllumaast seigisküünd teostamata, aga selle teigi ära
 minust noorem 16 aastane õde. Ta ei olnud küll varem
 kahe hobuse sahaaga küündnud, oli teinud muid põllutöid.

kolustega. Aga, ta oli kannaja ja traagi tüdruk.
1936. a. sügisel kui maraiteväest vabanesin ja koju tulin,
võtsin jälle talutöö ja peremeherohustused oma peale.

Mäe-Uuetoa talude üldsuurus on kokku üle 70. ha., sellest
haritavad põllumaad oli siis 20. ha., nüüd on ülesharitud
sooga kokku haritavad põllumäed 32. ha.. Siis oli loodusliku
heinamaad 20. ha., mistuli põhiliselt käsivinatiga
niita, nüüd on peale haritava maa, mets, võsa ning tühjaks
veetud endised Mäe-Uuetoa talude põllumäed, kus praegu
lajub rruusa aukusid, mis on täidetud vihmavega, on
kohati kõrged kivirüüngad ja selle rruusast tühjaks
veetud karjääri põhi on suuremalt osalt paju ja leparvõsaga
kaetud, samuti on üks suurem rruusa-auk, kus ümbrus-
konna lapsed käivad seepärast. (Kuiva suvil, jääb kuivaks.)

1937.-dal aastal sain Uuetoa talu omu nimelt oma
nimeli kirjutada ja 1939. aastal annasin seda Uuetoa talu
iseseisvalt majandama. Minu vend Evald kannas Mäe
talu oma õega iseseisvalt majandama. Algul oli mul

seda Uuetoa talu iseseisvalt majandada raske, sest
selle peal ei olnud elumaja, oli ainult vana Mäe talu
loomalaut, mis oli vanasti üle Sulu maante ehitatud
ja jäi Mäe talu poolitamisega Uuetoa talu maale.

Seega tuli mul talupidamist alustada, nagu õeltakse
vaia ümber. Algul oli raske. Aga, õga oma töö ja

tahtejõuga ehitasin 1941.-1943. aastatel, Saksavalitsus-
ajal oma Uuetoa talumaa peale elumaja, seega kannas
minu talu majapidamine paremini laabuma. Pidasin
Uuetoa talu kuni 1948. a. lõpuni, siis kannas Vene-
valitsus, kes teist korda 1944. a. sügisel Eesti-maa
ja rahva okupeeris, kannas 1949. a. alguses kolhoosi
Eestimaaal tegema ja teist korda eestirahvast massiliselt

küüditama, ning seejärest läksime me 2. venna oma
 talutega Haimre as. 9. jaan. 1949. a tehtud kolhoi "Ühisjõud",
 seega jäime 1949. a. märtsi küüditamisest järele. 1962. aastal
 "Ühisjõud" kolh. liideti suure "Tasuja" kolhoosiga. 1964. aastal
 tuli "Haim" kolhoosist kolhooside liitmise teel vabaks jäänud kolh.
 esimees ^{R. Marrandi} "Tasuja" kolh. esimeheks, sellest alates hakkas "Tasuja"
 kolhoosi majandus edasi minema tõusuteel uskindlikuks
 majandiks. Kolhoosi nõud ja kommunistlik resim, mis kestis
 üle 50- ne aasta, hakkas lagunema ja peale Eesti vabariigi
 välja kuulutamist Eesti Ülemnõuogu poolt, andsin
 1990. a. veebruarialguses Rapla maavalituse avalduse ning
 taotlusin Mäe-Uustoa talude omale tagasi saamist.

Minu vend Evald, Mäe talu perimees suri ilma pere-
 konnata vanapoisina ebaõnnestunud loikuse tagajärjel
 peaju-trampoosi ja seejärest taotlesin ka Mäe talu tagasi.

Nii siis hakkasin jälle kahte, Mäe-Uustoa talusid
 pidama. Kahjuks, täiesti tühja koha pealt. Ei olnud
 mul põllu hakamise riistu ega masinaid, koduloomatere oli
 ainult koor ja kass, sest siis ma elasin Märjamaal
 pensioni põlves oma ehitatud majas ja säääl elasin oma
 naise Elisega 7. aastat. Toompeal võeti küll seadus vastu, et
 kolhoosid peavad endiste taluperemuste käest ühistatud
 lehm lehma vastu ja kaks lehma hobuse vastu tagasi
 andma, aga "Tasuja" kolh. esimene ja kolhoosi komisjoni-
 komisi esimees ei andnud, tahtsid jätta kolh. vara põhiliselt
 teravivaraks. Nad hindasid üra küll kolhoosi asutaja lünnu
 varalise osaku ja kolhoosniku töö-osaku, kolhoosniku
 tööosak jäeti täielikult välja maksmata. Varalist osakut
 hakkas kolhoos maksma kolhoosi asutaja liikmetele, kolh. komisjoni
 komisjoni hinnatud 500. ruupla lehm. "Tasuja" kolhoos
 maksis hilinemisega minult ühistatud lehmade eest, 5700. rub

siis kui lehma hind oli juba tõusnud 2000. kbl.-ni ja ma sain siis selle raha eest osta kaks lehma ja ühe mulika.

Kuna, mul oli 1949. a. Mäe-Uuetoatkeühistatud lehmalaadest kokku saada kümme lehma, seega jäi mul "Tasuja" kolhoosist seitsme lehma ikka saamata. 2003. aastal maasis Haimre grupi

juht pangaülekandega mulle "Tasuja" kolh. vara hinde komisjoni juurde hindamise ulusel mulle juurde veel natuke üle 1900. krooni, selle raha eest saab praegu osta ühe poola aastase mulika. Muu talu vara ja põllumajanduse inventar, mis ühistati kolhoosi asutamiseks, jäeti

endistele talu meestele välja maksmata. Talu taastamine oli algul tühja koha pealt keske. Oma tööja vaevaga ning suure tahtejõuga hakkas tasapisi asi edenema. Talus

oli rohu vaja hakata tootmise hooneid ehitama. Sellisel ma kasutasin pävilisi, abitöölisi ega andnud oma ehitusi

ehitus firmade ja prolide kätte, need olid kallid mehed ja mul ei olnud selle jaoks raha. Tegin ise oma vajaduste ära nägemiste järgi ait-kuiivati projekti ja lasin sellest ^{1998.} teha Rapla maakonna arhitektil, (~~JA Põllutööl~~)

ametlikult kinnitatud projekti, ta mõttis minu valmis hoone üle ja selle järgi tegi. Ehituste juures olin meister ja eestegija, seetõttu sain odavamalt omale tootmise hooned

üles. Plussiks oli mulle ka see, et oma metsast sain ehituse materjali ja metsamaterjali müügist natuke ehitus- raha teha. 1998.-dal aastal maasis riik mulle kapitalitoetust 12% valmis ehitatud ait-kuiivati ja majandus hoone eest, ainult materjalide ostukvitungide järgi, kuna mul oma tehtud töö kohta kvitungisi ei olnud, siis oma tööd ei arvestatud.

Riik maasis ka iga aastast põllu vilja ha. toetust ja üks aasta ikalduse toetust, need olid väikesed 2-3-me tuhandesed.

1991. a. renoveerisin heinaküünest lehmalauda, mis oli

varem vana lauda otsa vastu ehitatud. Siis oli vana
 laudaga kokku ligi 100% lauda põranda pinda, see võimaldas
 loomapidamist. Samal aastal eitasin oma perega pümaxambri
 mille sisse ostsin pruugitud Soome pümaxahutaja. 1992. aastal
 eitasin samuti oma perega heinakuüne 50.t. pressitud heinte
 panipaigaks. 1993.a. hakkasin ehitama ait-kuiivatid, see tööstis
 oma pere ja päiliste abiga 3. aastat. Aita võib panna 60. tonni
 teravilja. Aida seest eraldasid vaheseinaga väikse vesirioja,
 sinna ostsin väikse vesarveski, saab kodus loomavilja
 jahvatada. 2000.a. sai ka ehitatud graas-töökoda, remondi
 kanali ja tõste-telfriga. 1991.-sel aastal rui kolhoosid hakkasid
 lagunema, sain ma kolhoosist osta 10.a. vana buldooser-
 lintraaktori DT-75, ise eitasin selle traktori taha-
 otsa külge Haimre töökojas aiste-süsteemi, et saab
 põllu harimise kiistu rippesse võtta ja ka pääle buldooseri
 tööd, põlde harida. Samuti sain siis kolhoosist
 osta 10.a. vana ZIL veoauto, siis olid mõlemad töökorras,
 nüüd vajavad kapitaalremonti. 1992.a. ostsin kasutatud
 HTZ-50. traktori, see töötab tänapäevani. 1990.a. alates,
 hakkasin ma ostma põlluharimise kiistu, adrad, kuld-
 vaatur, teraviljakülvi, väetisekülvi, heina-niidumasin,
 raakutaja, heinapress, rootor-kartulivao lahti ajaja. Kartuli
 maha panemise jaoks eitasin ise Haimre töökojas masin.
 Peudu on sõnniku tõstok, umbrohutõrje puits ja viitsapüüt,
 neid peab väljast palneme. Praegu võimaldab see vana masina-
 park, väike pere-talus põllutööd teha. 1996.a. talu maamootimise
 ajal kirjutasin Uutoa talu oma poja Kalevi nimel ja
 Mäe talu, mis oli minu isa nimel, jäi minu nimel. 1998.a.
 kirjutasin talu tootmise poja Kalevi nimel. Arvestades minu
 vanust, jäi ka talu peremehe otsus 2002.a. poja kätte. Töötasin
 talus, jõudumööda siin-aale, k.a. mai'st alates jäin pensionil.
 juuli, 2004.a. Albert Vesala.